

10

Małgorzata Janiak

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytet Jagielloński

e-mail: malgosia@bilon.miks.uj.edu.pl

BAZA CYTOWAŃ BIBLIOGRAFICZNYCH INSTYTUTU INFORMACJI NAUKOWEJ I BIBLIOTEKOZNAWSTWA UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO [BIBLIOGRAPHIC CITATIONS DATABASE OF THE INSTITUTE OF INFORMATION AND LIBRARY SCIENCE OF THE JAGIELLONIAN UNIVERSITY]

Abstrakt: Omówiono bazę Cytowań Bibliograficznych Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przedstawiono zakres i zasięg danych dotyczących dorobku naukowego pracowników oraz wydarzeń związanych z działalnością naukową, edukacyjną, a także organizacyjną Instytutu. Opisano relacyjną strukturę bazy stworzoną w programie Microsoft Access oraz określono jej szerokie możliwości wyszukiwawcze, które w dużym stopniu przygotowywane są na bieżące potrzeby użytkowników. Zaznaczono misję samej bazy, przygotowanej zarówno dla pracowników Instytutu jak i pomocniczo dla prac administracyjnych oraz dla wszystkich zainteresowanych bibliotekoznawstwem i informacją naukową.

Abstract: The author presents Bibliographic Citations Database of the Institute of Information and Library Science of the Jagiellonian University. She describes the scope and range of data regarding the staff's publications and events connected with scientific, educational and organizational activities of the Institute. Furthermore, she presents relational structure of the database created in Microsoft Access and identifies its rich searching capabilities, which are mostly designed for current needs of its users. She also discusses the mission of this database, which has been prepared for the staff, support of administration work and for anyone interested in information and library science.

* *
*

Bazy cytowań bibliograficznych stały się popularne od czasu opracowywania i wydania w 1963 r. przez Institut for Scientific Information (ISI) bazy cytowań *Science Citation Index* (SCI). Kolejne serie indeksów cytowań odnosiły się już i do nauk humanistycznych

(społecznych): *Social Sciences Citation Index* (SSCI), *Arts and Humanities Citation Index* (AHCI). ISI wydaje także indeksy cytowań z poszczególnych dziedzin wiedzy, np.: *Biotechnology Citation Index*, *Neuroscience Citation Index* itp. Obecnie wydawane indeksy poza formą drukowaną papierową mają także swoje odpowiedniki w formie wersji elektronicznych. Bazy są również łączone w większe całości. I tak np. *Web of Science* obejmuje SCIE_x (*Science Citation Index Expanded* – łączący SCI i wiele indeksów dziedzinowych), SSCI oraz AHCI, a łącznie indeksuje ponad 8 tysięcy tytułów czasopism [Pacholska 2001].

Niestety w bazach ISI nie jest indeksowanych zbyt dużo polskich czasopism. Zwłaszcza nie najlepiej reprezentowana jest humanistyka, czy nauki społeczne. Z tegoż powodu powstała w 1998 r. inicjatywa stworzenia bazy danych o cytowaniach w humanistyce pt. „Polska literatura humanistyczna” (obecnie – ARTON). Baza relacyjna posadowiona jest na serwerze Uniwersytetu Śląskiego, stworzona jest zaś we własnym oprogramowaniu komputerowym, wykorzystuje standard XML i protokołu Z39.50 do wymiany danych. Pełny opis wprowadzanej pozycji zawiera: opis podstawowy, wykaz cytowań zawartych we wprowadzanej pozycji oraz abstrakt. Możliwości wyszukiwawcze tej bazy to: tworzenie bibliografii tematycznych, sprawdzanie liczby cytowań poszczególnych uczonych oraz konkretnych czasopism polskich i zagranicznych w literaturze polskiej, analiza rekordów powiązanych relacjami za pomocą cytowań oraz obliczanie wskaźnika *Impact Factor* dla poszczególnych tytułów czasopism z zakresu humanistyki polskiej [Waga 2001].

Podobnie w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego powstał pomysł stworzenia własnej bazy cytowań zakresowo dużo mniejszej, obejmującej cytowania dotyczące wyłącznie Instytutu. Pod względem zakresu źródeł opisywanych prac Baza cytowań Instytutu INiB UJ została poszerzona o cytowania prac pracowników zawarte nie tylko w czasopismach, lecz także w książkach oraz pracach zbiorowych. Dotyczy to zarówno publikacji drukowanych, jak i elektronicznych. Także przedmiotowo jest ona szersza, gdyż zdecydowano, iż w bazie poza opisem cytowań poszczególnych prac etatowych pracowników będą także cytowania dotyczące samej działalności Instytutu. Stąd poza danymi bibliograficznymi znajdują się tam także dane faktograficzne.

Zasięg chronologiczny bazy dotyczy całego okresu istnienia instytucji, czyli zawierać będzie całe 30 lat funkcjonowania obecnego Instytutu INiB (od 1974 r.). Zasięg językowy wynika z działalności naukowej. Dominuje język polski, ale też pojawiają się opisy prac w językach angielskim, niemieckim, francuskim i litewskim.

Celem bazy jest opracowanie zasobu informacji na temat Instytutu INiB oraz na temat prac jego pracowników byłych i obecnych. Użytkownikami bazy w założeniu są przede wszystkim sami pracownicy Instytutu oraz wszystkie osoby zainteresowane bibliotekoznawstwem i informacją naukową polską. Poza tym baza będzie wykorzystywana dla opracowywania różnego rodzaju sprawozdań.

W Instytucie INiB istnieje już jedna baza bibliograficzna Baza IBIN – cytowania, zawierająca 1379 opisów z lat 1974–2001. Stworzona ona została w programie CDS/ISIS for Windows. Jej struktura jest strukturą sieciową, wyróżniającą pola dla stref opisu bibliograficznego książek, artykułów z czasopism oraz prac zbiorowych. Wprowadzone opisy dla wszystkich tych typów dokumentów są opisami skróconymi. W polach uwag oraz słów kluczowych wprowadzano informacje na temat cytowań poszczególnych prac. Poza cytowaniami bibliograficznymi odnotowano także wydarzenia z historii Instytutu, głównie dotyczące organizacji różnych konferencji. Poza tym odnaleźć w bazie można dane o uczestnictwie poszczególnych osób w konferencjach polskich i zagranicznych oraz o członkostwie w organizacjach poszczególnych pracowników.

Obecnie tworzona baza wykorzystuje możliwości relacyjne programu Access z pakietu Microsoft Office.

Struktura bazy Access zawarta jest w jej tabelach. W *Bazie cytowań Instytutu INiB UJ* osobno utworzone zostały tabele dla opisów prac cytowanych i cytujących. Dla stworzenia poszczególnych pól wykorzystano zarówno struktury baz Biblioteki Narodowej tworzone w programie MAK, jak i struktury baz systemów zintegrowanych współpracujących w NUKAT-cie. Dostosowano je jednak do możliwości programu Access, który nie tworzy podpól ani nie pozwala powielać już istniejących pól w celu wprowadzenia powtarzających się danych np. kolejnego autora, uwagi czy słów kluczowych.

W sumie w bazie stworzone zostały 3 tabele: 1. dla prac cytowanych, 2. dla prac, w których znajdują się cytowania oraz 3. dla samych cytowań. Trzecia tabela jest tabelą łączącą dwie pozostałe. Ona zawiera konkretne cytaty lub ewentualnie uwagi, iż dane prace znajdują się w przypisach. Tu także zamieszczane są informacje faktograficzne o działalności Instytutu – i to zarówno organizacyjnej, naukowej, jak i edukacyjnej. Ona też została uzupełniona o: słowa kluczowe, zapis typu działalności oraz określenie, czy dane cytowanie jest cytowaniem relacjonującym, pochwalnym czy ganiącym.

Informacja na temat rodzaju cytowania została wprowadzona w celu jak najbardziej dokładnego opisu jakości działań prowadzonych w Instytucie. Odnosi się także do gorącej dyskusji prowadzonej od kilku lat na łamach m.in. *Zagadnień Naukoznawstwa*, *Forum Akademickiego* i *Spraw Nauki* o wadach i zaletach badań bibliometrycznych oraz ocen nauki opartych na tychże badaniach [Bartkowski 2000, s. 549–571; Kamińska-Włodarczyk, Siwiec-Kurczab 2003; Machalska-Garbacz 1999, s. 31–33; Marszakowa-Szajkiewicz 2000, s. 29–31; Prost 2000, s. 43–46; Wróbel, Pacholska 2000, s. 25–28; Wróblewski 1994, s. 125–139; Wróblewski 1998, s. 52–53; Wróblewski 2001, s. 40–44; Wróblewski 2001b; Ziabicki 2001; Żernicki 1998, s. 35; Żmigrodzki 1998, s. 24–25]. Chcąc uniknąć wieloznaczności, w wynikach badań uzupełniono bazę o elementy oceny jakości tzn. dodano w słowach kluczowych określenia: cytowanie relacjonujące, pozytywne oraz negatywne.

Jednocześnie wzięto pod uwagę i inne zarzuty przeciw ocenianiu bibliometrycznemu. Stąd np. w opisie bibliograficznym zastosowano wykaz wszystkich autorów artykułów i książek, a nie tylko pierwszego.

Oczywiście przygotowano w bazie także kwerendy, formularze do wprowadzania danych oraz raporty do wydruku. Wszystkie te elementy bazy zawsze mogą być poszerzone o nowe elementy. Kwerendy są głównie kwerendami wybierającymi, uzupełnianymi o potrzebne w danym momencie kryteria wyszukiwawcze. Formularze scalają dane, przedstawiając je w bardziej czytelny dla użytkownika opis wszystkich wprowadzonych w różne tabele informacji. Na stałe w bazie opracowano raporty do wydruku danych opisujących: poszczególne zakresy działalności Instytutu (naukowa, edukacyjna, organizacyjna), bibliografie dorobku konkretnych osób, zakres cytowań poszczególnych prac. Można też na bieżąco sporządzać konkretne statystyki (według czasopism, dat wydania itp.), także przekładając je na wykresy. Jednocześnie poprzez wybór rekordów związanych z konkretnymi słowami kluczowymi przygotowane być mogą bibliografie tematyczne. Część raportów przygotowywana jest na bieżąco, w zależności od potrzeb konkretnych użytkowników.

Docelowo struktura bazy zostanie przełożona dla Linuxa, w celu udostępniania jej w sieci.

Podsumowanie informacji na temat bazy cytowań Instytutu INiB UJ odnieść należałoby do reguł bibliometrycznych, a zwłaszcza do stwierdzenia mówiącego, iż im większa próbka, tym bardziej wiarygodne wyniki. Co prawda pierwsza, główna zasada odnosi się do całych

krajów i stanu rozwoju poszczególnych dziedzin, tzn. głosi ona, że dopiero wyniki dotyczące całych krajów czy dziedzin nauki można uznać za wiarygodne. Baza cytowań nie obejmuje całej dyscypliny zwanej informacją naukową i bibliotekoznawstwem polskim. Ale już druga reguła odnosi się do konkretnego opisywanego w artykule przypadku, mianowicie do jednego instytutu. Mówiąc, że wyniki dotyczące instytucji czy centrów naukowych są w przybliżeniu wiarygodne, reguła ta określa celowość istnienia wyżej opisanej bazy. Opisanie działań całego systemu INiB UJ pozwala na stwierdzenie, iż jego ocena nie będzie tak bardzo zależeć od czasu jej przeprowadzenia. Opisanie i określenie działań przeprowadzane za pomocą bazy na bieżąco nie powinno znacząco się różnić od oceny przeprowadzonej za lat kilkanaście czy kilkadziesiąt. Niestety, trzecia zasada, mówiąca, iż wyniki dotyczące poszczególnych badaczy są bardzo mało wiarygodne i należy do nich podchodzić z najwyższą troską i ostrożnością, powoduje, że tworzone na bieżąco oceny piśmiennictwa konkretnych osób zostaną zweryfikowane przez czas. Trendy czasowe są bowiem w bibliometrii na ogół bardziej wiarygodne od bezwzględnych wartości parametrów [Wróblewski, K.A. 2001b, s. 40–44]. Do tej weryfikacji, która może być weryfikacją odnoszącą się do czynnika czasu, zostało już przygotowane narzędzie w postaci bazy danych.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

- Bartkowski, A. (2000). Jak cię widzą tak cię piszą, czyli: czy i kiedy analiza cytowań jest wiarygodnym i efektywnym narzędziem oceny aktywności naukowej? *Zagadnienia Naukoznawstwa* 4, s. 549–571.
- Kamińska-Włodarczyk, R.; B. Siwice-Kurczab [dok.cłktr.] (2003). Problemy dorobku naukowego w Polsce, <http://www.awf.krakow.pl/jcdn/biul203.pdf> [odczyt: 20.05.2004].
- Machalska-Garbacz, A. (1999). Podaj swój wskaźnik! *Forum Akademickie* 5, s. 31–33.
- Marszakowa-Szajkiewicz, I. [dok.cłktr.] (2000). W naukowym klubie. *Forum Akademickie* 6, s. 29–31, <http://www.forumakad.pl/archiwum/2000/06/artykuly/12-polcmiki.htm> [odczyt: 20.05.2004].
- Pacholska, A. [dok.cłktr.] (2001). Wybrane wydawnictwa ISI wykorzystywane w badaniach bibliometrycznych. EBIB 29, <http://ebib.oss.wroc.pl/2001/29/pacholska.html>, 30 Kb [odczyt: 20.05.2004].
- Prost, E.K. (2000). Ocena wartości czasopism i publikacji. *Forum Akademickie* 7–8, s. 43–46.
- Waga M. [dok.cłktr.] (2001). Humanistyczna baza cytowań – Arton. EBIB 22, <http://ebib.oss.wroc.pl/2001/22/waga.html>, 12 Kb [odczyt: 20.05.2004].
- Wróbel, J.; A. Pacholska (2001). Baza Journal Citation Index. *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej* 1, s. 25–28.
- Wróblewski, A.K. (1994). Jak nie należy korzystać z Science Citation Index. *Nauka Polska* 3 (28), s. 125–139.
- Wróblewski, K.A. [dok.cłktr.] (2001). Bibliometryczne nieporozumienia. *Forum Akademickie* 9, s. 40–44, http://www.forumakad.pl/archiwum/2001/09/artykuly/17-polcmiki-bibliometryczne_nieporozumienia.htm [odczyt: 20.05.2004].
- . [dok.cłktr.] (2001). Bibliometryczna trylogia, <http://www.bg.us.cdu.pl/Publikacje/Cieszyn/wroblewski.pdf> [odczyt 20.05.2004].
- . (1998). Ostrożnie z tym współczynnikiem. *Forum Akademickie* 7, s. 52–53.
- Ziabiński, A. [dok.cłktr.] (2001). Ocena indywidualnych naukowców i zespołów naukowych, <http://www.bg.us.cdu.pl/Archiwum/Cieszyn/Ziabiński.htm> [odczyt: 20.05.2004].
- Żmicki, B. (1998). Współczynnik oddziaływania. *Forum Akademickie* 6, s. 35.
- Żmigrodzki, Z. (1998). Kategorie, rankingi. *Forum Akademickie* 10, s. 24–25.